

DOI: 10.32347/2786-7269.2022.1.117-128

УДК 711+332.3

д.т.н., професор **Петраковська О.С.**,
petrakovska.os@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-9437-9730, H-index – 5,к.т.н., доцент **Михальова М.Ю.**,
mykhalova.myu@knuba.edu.ua, ORCID: 0000-0002-2242-5507,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПІДХОДИ ДО ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ: РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНИЙ СТАН

За часи незалежності України постійно відбувалась трансформація та еволюція підходів до просторового планування, однак дослідження цього процесу дозволило визначити три, відносно завершені в часовому вимірі, вагомні етапи: 1991-2000рр.; 2000-2011рр.; 2011-2021рр. Четвертий етап починає свій відлік з 2022року. В статті розглянуті передумови трансформації підходів до просторового планування на місцевому рівні на кожному з етапів.

Ключові слова: просторове планування; містобудівна документація місцевого рівня; територія; розвиток.

Постановка проблем. Методи просторового планування розвитку території України зазнавали суттєвих змін протягом десятирічч. Оскільки вони спрямовані на прогнозування збалансованого розвитку територій; визначення комплексу практичних заходів щодо його впровадження, вагомість їх застосування і необхідність удосконалення важко перебільшити. Завдяки просторовому плануванню створюється різнобічний територіальний базис, який є підґрунтям для прийняття рішень щодо прогнозного розвитку територій і напрямків ефективного використання земель. Просторове планування є одним з головних інструментів для досягнення сталого зростання і реалізації довгострокових стратегій розвитку територій [].

Необхідність планування використання території зумовлена складністю та багатогранністю завдань, які вирішуються довгостроковим характером переважної кількості видів використання територій та потребою комплексного врахування багатьох, часом суперечливих факторів.

Виклад основного матеріалу. За часи незалежності України постійно змінювались економічні, соціальні, екологічні умови існування суспільства. Це вимагало адаптації законодавчих норм до нових стандартів та вимог. Постійно відбувалась трансформація підходів до просторового планування, як основного механізму визначення стратегій просторового розвитку. Аналіз перебудови нормативно-правового регулювання за часи незалежності, дозволив визначити

три, відносно завершені в часовому вимірі, вагомі етапи: 1991-2000рр.; 2000-2011рр.; 2011-2021рр. Четвертий етап, спрямований на практичну реалізацію законодавчо встановлених концептуальних інновацій мав розпочатися у 2022 році.

Перший етап характеризується встановленням державних засад містобудівної діяльності в Україні, адаптації радянських підходів просторового планування до умов ринкової економіки і супроводжувався узаконенням теоретичних розробок і практичних напрацювань у цій сфері. Цей етап завершився прийняттям першого в Україні закону щодо просторового планування [13], яким була визначена структура містобудівної документації, склад, зміст, завдання тощо. Містобудівною документацією місцевого рівня було визнано: схеми планування територій на місцевому рівні, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій, проект забудови території, проект розподілу території [13,16].

Фактично всі плани були прототипами радянських, окрім останнього, спрямованого на ринкові правові механізми і яким визнавалась необхідність встановлення меж земельних ділянок на територіях існуючої забудови для розташування будинків і споруд і розроблялась для території мікрорайону (кварталу) або його частини з метою розмежування земельних ділянок. Проект розподілу території ставав основою для розроблення відповідної землепорядної документації та оформлення правовстановлюючих документів власникам, співвласникам, орендарям, а також встановлення меж земельної ділянки в натурі. Паралельно із містобудівною документацією розробляються регіональні¹ і місцеві правила забудови², які є нормативно-правовими актами, а не містобудівною документацією. Такий захід був спрямований на можливість вільного ознайомлення із проектними рішеннями містобудівної документації, яка та той час мала статус службових документів і доступ до матеріалів якої був обмежений. На плані зонування, який був складовою місцевих правил забудови, не допускалося відображення елементів, які можуть перешкоджати вільному доступу до цього плану.

Особливостями другого етапу є намагання максимально адаптувати існуючі підходи до умов ринкової економіки. Стає очевидним необхідність: врахування правових аспектів в процесі розроблення містобудівних планів, забезпечення демократизації процесу прийняття рішень, врегулювання процесу корегування планів і термінів їх дії, вважати цифрову трансформацію

¹ Регіональні правила забудови - нормативно-правовий акт, яким встановлюється загальний для територій порядок планування, забудови та іншого використання територій і окремих земельних ділянок

² Місцеві правила забудови - нормативно-правовий акт, яким встановлюється порядок планування і забудови та іншого використання територій, окремих земельних ділянок, а також перелік усіх допустимих видів, умов і обмежень забудови та іншого використання територій та окремих земельних ділянок у межах зон, визначених планом зонування

суспільства. Положення закону [13] постійно корегуються і оновлюються. В 2008 році до складу містобудівної документації місцевого рівня додається містобудівне обґрунтування³, регламентується необхідність проведення громадських слухань і обговорень, удосконалюється порядок експертизи містобудівної і проєктної документації, уточняється порядок внесків забудовників у розвиток інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури населеного пункту у вигляді пайової участі. Містобудівне обґрунтування фактично спрямовано на забезпечення намірів забудови, у разі коли вони не кореспондуються із положеннями містобудівної документації або при її відсутності і стає підставою для санкціонованого внесення змін в існуючі плани.

Завершенням другого етапу доцільно вважати 2011 рік, з прийняттям низки нововведень закріплених новим законом [14] і скасуванням попереднього [13]. Варто нагадати найбільш вагомі введені новації, з точки зору заходів щодо просторового планування на місцевому рівні:

1. Зміни в структурі містобудівної документації.
2. Необхідність виконання у складі містобудівної документації проєктів землеустрою.
3. Скасування обов'язкового проходження державної експертизи для всіх видів містобудівної документації, окрім генерального плану.
4. Безстроковість дії генерального плану та обмеженість внесення змін до генеральних планів населених пунктів.
5. Вільний доступ до ознайомлення з містобудівною документацією.
6. Упорядкованість процесу проведення громадських слухань під час розроблення містобудівної документації.
7. Обов'язковість розроблення містобудівної документації на актуалізованій картографічній основі в цифровій формі як просторово орієнтованої інформації в державній системі координат на паперових і електронних носіях.

В структурі містобудівної документації місцевого рівня було скасовано такі види документації як проєкт забудови, містобудівне обґрунтування, проєкт розподілу територій і введений новий вид містобудівної документації план зонування територій (зонінг). Незважаючи на те, що зонінг вперше був доданий до складу містобудівної документації місцевого рівня, важливо розуміти що завдання зонінгу були зрозумілі фахівцям і досвід розробки такого документу

³ Містобудівне обґрунтування - вид містобудівної документації, в якому відповідно до державних будівельних та інших норм, стандартів і правил, положень містобудівної документації визначаються містобудівні умови і обмеження забудови земельної ділянки (об'єкта будівництва), обов'язкові для врахування при відведенні земельної ділянки та проєктуванні об'єкта

вже був, оскільки до того часу він виконувався у складі місцевих правил забудови [13, ст.22].

Необхідність інтеграції завдань містобудівної і землепорядної документації настигла давно, тому новаторством було визнання проєктів землеустрою як обов'язкової невід'ємної складової містобудівної документації місцевого рівня: у складі генерального плану – плану земельно-господарського устрою; у складі зонінгу – проєкту землеустрою щодо впорядкування території населеного пункту; у складі детального плану – проєкту землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб. Однак практична реалізація цієї новації не реалізувалась і вже в 2012 році така обов'язковість була скасована.

Не всі новації бувають вдалимими і досить обґрунтованими, прикладом чого було скасування обов'язкового проходження державної експертизи для всіх видів містобудівної документації, окрім генерального плану.

За умов постійного дефіциту бюджетів, розроблення нових планів ставало все більш проблемним завданням. Враховуючи досвід західних країн була визнана доцільність безстроковості дії генерального плану та врегульовані підстави та періодичність внесення в нього змін, що дозволяло зекономити як фінанси, так і час реалізації прийнятий чи прогнозних рішень.

Демократизація суспільства вимагала відповідних механізмів доступу до положень містобудівної документації і участі громадськості при її розробленні. Це обумовило: відміну грифу "для службового користування" і надання можливості вільного ознайомлення з містобудівною документацією, визначення обов'язковості її оприлюднення на інформаційних платформах органів місцевого самоврядування і деталізацію процесу участі громадськості.

Завершення робіт зі створення Державної системи координат УСК-2000 зумовило неминучість виконання топографо-геодезичних та картографічних робіт із застосуванням Державної геодезичної референцної системи координат УСК-2000 [1], що визначило обов'язковість розроблення містобудівної документації на актуалізованій картографічній основі в цифровій формі як просторово орієнтованої інформації в державній системі координат на паперових і електронних носіях.

Третій етап зазнав ще більше викликів, які зумовлені суттєвими політичними перетвореннями: спрямованістю країни на євроінтеграцію, адміністративно-територіальною реформою; утворенням об'єднаних територіальних громад, скасуванням мораторію на продаж сільськогосподарських земель [4].

Спрямованість країни на євроінтеграцію вимагала прискорення імплементації в державні підходи до просторового планування міжнародних норма і стандартів. Децентралізація супроводжувалась передачею значних

повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад. Це дозволило новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати повноваження і ресурси, які раніше мали міста обласного значення. Окрім цього громади, які сформувались в результаті об'єднання [7], дістали право розпоряджатися землями, які раніше відносились до земель за межами населених пунктів, включаючи землі сільськогосподарського призначення.

Рушійною силою в перебудові підходів до просторового планування стала суцільна діджиталізація суспільства і посилення вимог до геопросторових даних.

Все це вимагало перебудови сталих методів і механізмів просторового планування, на які були спрямовані концептуальні зміни в земельному і містобудівному законодавстві, прийняті у 2020-2021 роках, найбільш вагомими з яких доцільно зазначити наступні:

1. Зміни в структурі містобудівної документації місцевого рівня.
2. Інтеграція завдань містобудівної і землевпорядної документації і трансформація статусу містобудівної документації місцевого рівня.
3. Корегування завдань різних видів документації місцевого рівня.
4. Посилення уваги до обмежень у використанні земель.
5. Обов'язковість оприлюднення положень містобудівної документації.
6. Визначення формату електронних документів містобудівної документації місцевого рівня.
7. Обов'язковість внесення певних положень і рішень містобудівної документації до містобудівного кадастру та Державного земельного кадастру.

Основними змінами в структурі містобудівної документації місцевого рівня можна визнати такі [2,9,15]:

- до переліку видів містобудівної документації місцевого рівня включений новий документ – комплексний план просторового розвитку території територіальної громади (КППР);
- план зонування території, який був самостійним видом документації, втратив свою самостійність і став складовою комплексних і генеральних планів.

Поява нового КППР зумовлена наслідками реформи децентралізації в результаті якої утворювалися територіальні громади шляхом добровільного об'єднання. Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади громади визначено адміністративно-територіальними одиницями базового рівня. Однак, оскільки в системі адміністративно-територіального устрою України відсутня така адміністративна одиниця, як територіальна громада, це призводило до того, що територіальні

громади не мали легітимного механізму просторового планування, відповідно до яких вирішуються питання встановлення цільового використання земель, передачі прав на землю, адміністрування нормативної грошової оцінки тощо. Включення в межі територіальних громад земель «поза межами населених пунктів» і необхідність прийняття рішень на підставі правових статусів земель, завершило неодноразові спроби інтеграції містобудівної і землевпорядної документації.

Важливим кроком до інтегрованого і міждисциплінарного підходу до завдань просторового планування стало визначення КППР, генеральних і детальних планів одночасно видом містобудівної документації на місцевому рівні та документацією із землеустрою. Це спричинило корегування завдань містобудівних планів і розширення їх змісту в частині завдань землеустрою. Важливо акцентувати увагу на незкоординованості положень земельного і містобудівного законодавства в частині нового визначення комплексного плану просторового розвитку. В містобудівному законодавстві [14] зазначено що, КППР є одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, в земельному – документацією із землеустрою та містобудівною документацією на місцевому рівні. Більш того в самому формулюванні визначено, що це документація місцевого рівня, в той час як в законі [11] КППР віднесений до документації регіонального рівня. Така неоднозначність формулювання щодо пріоритетності різних видів документації та рівнів її розроблення, в концептуальному сенсі відтворює невизначеність щодо пріоритетності рішення містобудівних і землевпорядних завдань. Оскільки, метою розроблення КППР є забезпечення сталого розвитку територіальної громади з додержанням принципу збалансованості державних, громадських та приватних інтересів та з урахуванням концепції інтегрованого розвитку території і спрямований на прийняття рішень щодо цілісного (комплексного) просторового розвитку населених пунктів як єдиної системи розселення і території за їх межами, пріоритет має надаватися саме документації з просторового планування [3,5].

Посилення уваги до обмежень у використанні земель спрямовано на забезпечення збалансованості економічних, екологічних і соціальних складових розвитку територій і використання окремих земельних ділянок. На відміну від попередніх положень, сучасне законодавство визнає обов'язкове відображення існуючих, проектних і нормативно встановлених обмежень у використанні земель, незалежно від категорії, в містобудівній документації місцевого рівня із подальшою неодмінною реєстрацією у відповідних кадастрових системах.

Обов'язковість оприлюднення положень містобудівної документації, серед іншого, покликана зменшити корупційну складову при прийнятті рішень

щодо надання та використання земель різних форм власності. Доступ до матеріалів містобудівної документації на місцевому рівні забезпечується, серед іншого, шляхом оприлюднення, у тому числі у формі відкритих даних, на єдиному державному веб-порталі відкритих даних: офіційному веб-сайті Мінрегіону; веб-сайті сільської, селищної, міської ради. Текстові і графічні матеріали містобудівної документації, що оприлюднюються у форматі файлів підтримують векторну графіку та дають змогу їх копіювання. Реалізація цих положень стала можливою завдяки положенням закону [12], встановленню формату електронних документів містобудівної документації і структури геоданих [6,10].

Важливою новацією є той факт, що розроблення містобудівної документації вважається завершеним і містобудівна документація на місцевому рівні вважається чинною не раніше моменту внесення відповідних даних до містобудівного кадастру та Державного земельного кадастру [9]. При цьому відомості про об'єкти Державного земельного кадастру вносяться на підставі електронних документів окремо за кожним об'єктом Державного земельного кадастру.

Окрім детально розглянутих, третій етап завершився також удосконаленням процедур і корегуванням повноваження щодо інших питань, які мають принципове значення для розвитку територіальних громад. Деталізовані питання відчуження земель для суспільних потреб і застосування права земельного сервітуту, що спрямовано на покращення умов життєдіяльності населення. Актуальним для інвестиційної діяльності є спрощення процедур зміни цільового використання земель, формування земельних, внесення змін до містобудівної документації, видачі містобудівних умов і обмежень забудови земельних ділянок. Підвищена увага і більш жорсткість спрямованість на забезпечення охорони навколишнього природного середовища і збереження об'єктів культурної спадщини. Наданий перелік нововведень в законодавстві, які змінюють і удосконалюють різні аспекти просторового планування не є вичерпаним, але важливо його підсумувати створенням вагомим підґрунтя для розвитку системи геопросторових даних, метаданих, геопорталів, геоінформаційних систем.

Реалізація четвертого етапу мала розпочатися в 2022 році. Однак, в результаті повномасштабної агресії Російської Федерації, українські території потерпають від руйнувань. Руйнування, які вже відбулися, можна розглядати в двох напрямках: масові руйнування, наслідками яких є знищення цілих населених пунктів і локальні, внаслідок яких знищені об'єкти житлової, соціальної, інженерної інфраструктури та промислові об'єкти. Українське суспільство же сьогодні планує відновлення економіки та розвиток територій в

післявоєнний час. Але складно прогнозувати, які механізми і підґрунтя просторового планування будуть покладені в основу розбудови, навіть не зважаючи на те що, певні заходи вже розробляються і рекомендуються для впровадження. За умов що склалися надважливо розуміти, що використання методу спроб і помилок, з подальшим їх виправленням неприпустимо. Підґрунтя мають бути обґрунтованими, виваженими і зорієнтованими на максимально ефективний результат від застосування.

Висновки. Трансформація підходів до просторового планування в Україні відбувалась з початку становлення України як незалежної держави. Дослідження перебудов нормативно-правового регулювання за часи незалежності, дозволило обґрунтувати і виділити три, відносно завершені в часовому вимірі етапи: 1991-2000рр.; 2000-2011рр.; 2011-2021рр. Четвертий етап, спрямований на практичну реалізацію законодавчо встановлених концептуальних інновацій мав розпочатися у 2022 році. Дослідження передумов і законодавчих відгуків на них, ілюструють, що найбільш напруженим і результативним буд третій етап. Зрозуміла і відчутна ефективність цих результатів мала проявитися з 2022 року внаслідок практичної реалізації законодавчих нововведень останніх років. Руйнування, які відбулися внаслідок повномасштабної агресії Російської Федерації ставлять перед Україною нові невідомі і безпрецедентні виклики розбудови країни. Підґрунтя в сфері просторового планування мають бути обґрунтованими, виваженими і зорієнтованими на максимально ефективний результат від застосування за умов обмеження у часі і ресурсах.

Список використаних джерел

1. Деякі питання використання геодезичної системи координат. Постанова КМУ № 1259 від 22.09. 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1259-2004-%D0%BF#Text>
2. Петраковська О.С., Мвхальова М.Ю. Законодавче регулювання механізмів просторового розвитку територіальних громад. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології у плануванні територій». Одеса, 2021, Стор. 97-102
3. Петраковська О.С., Реутова О.Г. Передача земель об'єднаним територіальним громадам: задачі та реальність. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Регіональна політика: історія, політико-правові засади, архітектура, урбаністика Київ, 2019.
4. Петраковська О.С., Реутова О.Г. Просторове планування в умовах адміністративної реформи. Матеріали II міжнародної науково-практичної

конференції «Просторовий розвиток територій: традиції та інновації», Київ, 2020.

5. Петраковська О.С., Реутова О.Г. Сучасні виклики щодо планування територій територіальних громад. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології у плануванні територій», Одеса, 2020, стор.79-83.

6. Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території. Постанова КМУ № 632 від 9.06. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-%D0%BF#Text>

7. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України № 157-VIII 5.02.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

8. Про затвердження Класифікації обмежень у використанні земель, що можуть встановлюватися комплексним планом просторового розвитку території територіальної громади, генеральним планом населеного пункту, детальним планом території. Постанова КМУ № 654 від 2.06. 2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2021-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації. Постанова КМУ № 926-2021-п 01.09.2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#n8>

10. Про затвердження структури Баз геоданих містобудівної документації на місцевому рівні. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України № 56 від 22.02.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-22#n14>

11. Про землеустрій. Закон України № 157-VIII 5.02.2015. [Електронний ресурс]. – Закон України №858-IV 22.05.2003. [Електронний ресурс]. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.

12. Про національну інфраструктуру геопросторових даних. Закон України № 554-IX від 13.04.2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>

13. Про планування та забудову територій. Закон України N 1699-III від 20.04.2000. Втратив чинність 12.03.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-14#Text>

14. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України 3038-VI в редакції 27.10.2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

15. Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні. ДБН Б.1.1-14:2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2022/08/dbn-b.1.1-14_2021.pdf
16. M. Burinskiene, O. Petrakovska. Legal regulation of spatial planning in Lithuania and Ukraine // Journal of Foreign Legislation and Comparative Law. The second issue (# 45). Moskow - NOTA BENE (ООО «НБ-Медиа») 2014, с. 188-196
17. M. Trehub, I. Trehub Concepts of rational land use. Geodesy, cartography and aerial photography, №85, 2017, p.118-123

Doctor of Science, professor **Petrakovska Olga**,
PhD, associate professor **Mykhalova Mariia**,
Kyiv National University of Construction and Architecture

APPROACHES TO SPATIAL PLANNING: RETROSPECTIVE AND CURRENT STATUS

During the time of Ukraine's independence, there was a constant transformation and evolution of approaches to spatial planning. But the study of this process made it possible to identify three, relatively complete in terms of time, significant stages: 1991-2000; 2000-2011; 2011-2021. The article examines in detail the prerequisites for the transformation of approaches to spatial planning at the local level at each of the stages. The first stage is characterized by the establishment of the state foundations of urban planning in Ukraine, the adaptation of Soviet approaches to spatial planning to the conditions of a market economy. The features of the second stage are efforts to maximally adapt the existing approaches to the conditions of the market economy. During the third stage, there is a need to rebuild sustainable methods and mechanisms of spatial planning, which were aimed at conceptual changes in land and urban planning legislation adopted in 2020-2021. The main changes can be recognized as the inclusion of a new document – a comprehensive plan for the spatial development of the territory of the territorial community. An important step towards an integrated and interdisciplinary approach to spatial planning tasks was the definition of comprehensive plan for the spatial development of the territory of the territorial community, general and detailed plans at the same time as a type of urban planning documentation at the local level and land management documentation. The fourth stage begins its countdown from 2022.

Keywords: spatial planning; urban planning documentation at the local level; territory; development.

REFERENCES

1. Deiaki pytannia vykorystannia heodezychnoi systemy koordynat. Postanova KМУ № 1259 vid 22.09. 2004. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1259-2004-%D0%BF#Text> {in Ukrainian}
2. Petrakovska O.S., Mykhalova M.Iu. Zakonodavche rehuliuвання mekhanizmiv prostorovoho rozvytku terytorialnykh hromad. Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Innovatsiini tekhnologii u planuvanni terytorii». Odesa, 2021, Stor. 97-102 {in Ukrainian}
3. Petrakovska O.S., Reutova O.H. Peredacha zemel obiednanykh terytorialnym hromadam: zadachi ta realnist. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii Rehionalna polityka: istoriia, polityko-pravovi zasady, arkhitektura, urbanistyka Kyiv, 2019 {in Ukrainian}
4. Petrakovska O.S., Reutova O.H. Prostorove planuvannia v umovakh administratyvnoi reformy. Materialy IImizhnarodnii naukovo-praktychnii konferentsii «Prostorovyi rozvytok terytorii: tradytsii ta innovatsii», Kyiv, 2020. {in Ukrainian}
5. Petrakovska O.S., Reutova O.H. Suchasni vyklyky shchodo planuvannia terytorii terytorialnykh hromad. Materialy Mizhnarodnii naukovo-praktychnii konferentsii «Innovatsiini tekhnologii u planuvanni terytorii», Odesa, 2020, stor.79-83 {in Ukrainian}
6. Pro vyznachennia formatu elektronnykh dokumentiv kompleksnogo planu prostorovoho rozvytku terytorii terytorialnoi hromady, heneralnogo planu naselenoho punktu, detalnogo planu terytorii. Postanova KМУ № 632 vid 9.06. 2021 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-%D0%BF#Text> {in Ukrainian}
7. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad. Zakon Ukrainy № 157-VIII 5.02.2015. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> {in Ukrainian}
8. Pro zatverdzhennia Klasyfikatsii obmezhen u vykorystanni zemel, shcho mozhut vstanovliuvatysia kompleksnym planom prostorovoho rozvytku terytorii terytorialnoi hromady, heneralnym planom naselenoho punktu, detalnym planom terytorii. Postanova KМУ № 654 vid 2.06. 2021 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2021-%D0%BF#Text> {in Ukrainian}
9. Pro zatverdzhennia Poriadku rozroblennia, onovlennia, vnesennia zmin ta zatverdzhennia mistobudivnoi dokumentatsii. Postanova KМУ № 926-2021-p 01.09.2021 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#n8> {in Ukrainian}
10. Pro zatverdzhennia struktury Bazy heodanykh mistobudivnoi dokumentatsii na mistsevomu rivni. Nakaz Ministerstva rozvytku hromad ta terytorii

Ukrainy № 56 vid 22.02.2022. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0432-22#n14> {in Ukrainian}

11. Pro zemleustrii. Zakon Ukrainy № 858-IV, 22.05.2003 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/858-15>. {in Ukrainian}

12. Pro natsionalnu infrastrukturu heoprosorovykh danykh. Zakon Ukrainy № 554-IX vid 13.04.2020. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> {in Ukrainian}

13. Pro planuvannia ta zabudovu terytorii. Zakon Ukrainy N 1699-III vid 20.04.2000. Vtratyv chynnist 12.03.2011. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-14#Text> {in Ukrainian}

14. Pro rehuliuвання mistobudivnoi diialnosti. Zakon Ukrainy 3038-VI v redaktsii 27.10.2022 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> {in Ukrainian}

15. Sklad ta zmist mistobudivnoi dokumentatsii na mistsevomu rivni. DBN B.1.1-14:2021 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: https://dreamdim.ua/wp-content/uploads/2022/08/dbn-b.1.1-14_2021.pdf {in Ukrainian}

16. M. Burinskiene, O. Petrakovska. Legal regulation of spatial planning in Lithuania and Ukraine // Journal of Foreign Legislation and Comparative Law. The second issue (# 45). Moskow - NOTA BENE (ООО «НБ-Медиа») 2014, с. 188-196 {in English}

17. M. Trehub, I. Trehub Concepts of rational land use. Geodesy, cartography and aerial photography, №85, 2017, p.118-123 {in English}